

Bokanmälningar

Lennart Berntson, Göran Skogh & Thomas Söderqvist, red:

Klassamhälle i förvandling

Uppsatserna i en konferensvolym blir ofta en aning disparata, och boken *Klassamhälle i förvandling* (Liber förlag 1985, 164 s) är inget undantag. Även om rubriken rymmer en hel del är det rätt svårt att se hur i och för sig intressanta inlägg av Anders Björnsson (om förhållandet mellan massmedier och makthavare) och Kristian Gerner (om paralleller mellan Sverige idag och Tjeckoslovakien före 1948) kan foga in under taket.

Två uppsatser behandlar det moderna samhällets klasstruktur. Bengt Furåker tar upp den bland marxister på senare tid ofta diskuterade frågan om hur den offentliga sektorns anställda ska kategoriseras i en klassanalys. Staten är inte enbart en instans som bidrar till att vidmakthålla kapitalismen som system och inte heller enbart ett centrum med vars hjälp olika samhällseliga krafter försöker styra och omfördela resurser, påpekar han. "Den har också uppgifter utöver de nu nämnda, framför allt som producent av varor och tjänster". Jo, just det. Med den upptäckten smalar gapet mellan socialistisk och liberal statsteori.

Jan-Erik Lane och Stefan Löfquist söker genom olika tvärsnitt blottlägga nya sociala skiljelinjer i samhället. Traditionell klassanalys räcker inte, menar de. Det postindustriella samhället beskrivs som ett administrationssamhälle, där yrkesprestige, ekonomiska resurser och politiskt inflytande ännu är ojämnt fördelade. Samtidigt är skillnaderna i en del av-

senden mindre permanenta och synliga än förr. Göran Skogh pläderar i en annan uppsats för en återupprättad strikt maktfördelning mellan politiska, verkställande och dömande organ.

En mer systematisk diskussion av samantvinningen mellan ekonomi och politik i det moderna samhället genomför Lennart Berntson, lektor i politisk teori vid Roskilde universitetscenter. Han utpekar tre drivkrafter bakom den tilltagande statsinterventionismen. Den första kallas "de borgerliga institutionernas sviktande förmåga att finna acceptabla lösningar på grundläggande utvecklingsproblem", d v s vad många ekonomer skulle kalla marknadsmisslyckanden. Staten har fått träda in för att fylla behov som företagen och andra krafter i det "civila samhället" inte har kunnat täcka.

Härtill kommer enligt Berntson en "förskjutning av samhällets institutionella tyngdpunkt". Det politiska systemet har blivit den axel kring vilken samhällets olika verksamheter kretsar. Härmed har följt ett självförstärkande och repeterande drag i den offentliga expansionen: myndigheters ingrepp och regleringar har följts av krav på preciseringar, tillägg, utvärderingar och nya åtgärder. Följden har blivit en oavbruten administrativ rundgång och en växande regelmassa.

Som tredje drivkraft utpekas "den politiska klassens specifika intressen och strävanden". Under den rubriken rymmer ideologiska och värderingsmässiga strömningar: strävan efter rationalitet, planmässighet och rättvis fördelning. Men även materiella och symboliska egenintressen spelar in. I rivalitet med det tradi-

tionella borgerskapet finns nu enligt författaren en specifik gruppering vars sociala position vilar på en stark, aktivistisk och helst expanderande offentlig sektor.

Berntson betvivlar att den nyliberala reaktionen mot statsinterventionismen kommer att kunna rubba huvuddragen i denna utveckling. Samtidigt ser han stora faror för folkstyrelsen i en fortsatt politisk expansion. Mellan kapitalismen och demokratin råder ett ovedersägligt positivt samband, påpekar han: "någon demokratisk socialism existerar inte annat än i partiprogrammens sköna värld". Den jordmån varur demokratin sköt upp var en historiskt specifik situation där kapitalistiska produktionsformer, markanta intressekonflikter, civil frihet och social mobileringsamverkade till att driva fram nya maktförhållanden. Det dilemma som nu har uppstått är att den institutionella pluralism som utgör själva grundvalen för den politiska demokratin sakta men säkert undergrävs av en växande statsmakt. Samtidigt hotas folkstyrelsen också från ett annat håll. Om man genomför massiva nedskärningar av de offentliga utgifterna skulle den sociala ordningen destabiliseras och befintliga klyftor fördjupas.

Där står vi. Med en fortsatt växande statsinterventionism går den dynamik som bara marknaden kan prestera förlo-rad, hävdar Berntson: "De ortodoxa statsanhängarna tycks inte inse att dagens överdrivna regleringar i sig själva skapar nya problem dels i form av en allt mer förkalkad marknad, dels i en växande styrnings- och finansieringskris för hela den offentliga sektorn". Samtidigt består de sociala, ekonomiska och politiska krafter som drivit fram den offentliga tillväxten. Någon lösning på dilemmat presenteras inte i denna uppsats, men diagnosen förefaller mig ovanligt väl ställd. En nyttig läsning för den offentliga expansionens entusiaster, men också för den förhoppningsfulla skara som tänker sig att en förnyad tillit till priser och makroekonomiska normer ska frälsa oss från allt ondo.

Professor *Daniel Tarschys*
Förvaltningshögskolan
Stockholms universitet